

AHMET KARTAL*

Kerâmât-ı Ahi Evran ***Mesnevîsi Üzerine Notlar*****

Kerâmât-ı Ahi Evran, “fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilât / Āhîret isteriseñ cānuñı şat” beytinden de anlaşıldığı gibi, aruzun “fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilât” kalıbıyla yazılmış 167 beyitlik Türkçe küçük bir mesnevîdir. Muhtevasından Ahi Evran’ın ölümü üzerine kaleme alındığı anlaşılan eser, Ahi Evran’ın hayatına dair bazı bilgilerin yanında, onun karakter özelliklerini, kerametlerini ve ahiliğın kurallarını kapsamaktadır (Merhan 2004: 99). Klasik mesnevi tertibine uygun bir şekilde “besmele” beytiyle başlayan eserde, şair önce Hz. Peygamberi, akabinde ise Ahi Evran’ı övmüştür.

Esere göre Ahi Evran şu şekilde tavsif edilmiştir: “Dünyada Ahi, Ahi Evran olup, o, bütün Ahilerin sultanıdır. O, padişahın hasekisi, bütün beyler de onun önünde birer kuldur. O’nun asitanesi, firuze renkli gökyüzüdür. Âlem içinde alem olan odur. Dünyaya onun gibi kademli biri gelmemiştir. Herhangi bir şehirde büyük kimseler çoktur, ancak âlemin ulusu farklıdır. Onun himmeti Tanrı’ya ulaşmıştır. O, Hz. Peygamber’in has ümmetidir. Tanrı’nın katına çıkmış ve onun yüzünü görmüştür. 93 yıl yaşamış, ne helali ne de haramı ihlal etmiştir. Gönlünü kadın ateşiyle yakmamış, kimsenin ağzına ve yüzüne bakmamıştır. O, akıla dost, nefse düşmandır. Temiz dinli ve namusludur. Ahiler ile beylerin sultanı olup dünyadan elini eteğini çekmiş ve ahiret için gerekli

* Prof. Dr., Kırıkkale Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Kırıkkale. (ahmetkartal38@gmail.com)

** Bu makale, 1. Uluslar arası Ahilik Kültürü ve Kırşehir Sempozyumu (15–17 Ekim 2008 Kırşehir)’nda sunulan bildirinin yeniden gözden geçirilmiş halidir.

hazırlığı yapmıştır. Cömertlikte Hâtem-i Tâî yanında bir gedadır. Kutb olup üçlere ermiş, yedilere ders vermiştir. Kırklar ile ise, arkadaşır... ” (8-26. beyitler)

27. beyitten itibaren Ahi Evran’ın kerametlerine geçilmiştir. Esere göre Ahi Evran’ın kerametlerinin bir kısmı şunlardır: “Namazını Ka’be’de kılip kendi şehrine (Kırşehir) geri dönmesi; bazen doğuda dua ederken, bazen batıda ayakta durması; sabah namazını beytü’l-mukaddes’te, öğle namazını Dınişk (Şam)’ta, ikindiye Medine’de, akşamı Urfa’da, yatsıyı Mekke’de (Ka’be’de) kıldıktan sonra, tekrar şehrine dönmesi; hastalandığında hiç inlememesi; sağlığında hiç yatıp dinlenmemesi; Allah’ın canını kolay bir şekilde alması ve Azrail’in bu duruma hayran kalması; ölümünde, Azrail’in yanına gelmemesi, canını Allah’ın alması ki, Allah cemalini ona göstermiş, o da Azrail gelmeden canını vermiştir. O, cennette cemal-i mutlakı görmeyi temenni etmektedir. Huriler onun muakkıbu iken, evi de Tuba ağacının dibindedir. Öldüğü gece, ay tutulmuş ve ışığını vermemiştir. Ayrıca kimse yıldızların parlaklığını görmemiştir. Ertesi gün yas tutulmuş, ölümü bütün dünyaya ateş saçmış; matem halkın yüreğini dağlamış, yer ve gök onun ölümüne ağlamıştır....” (28-75. beyitler)

Şâir, eserinde bizzat kendisinin şahit olduğu, Ahi Evran’ın bir kerametinden de bahsetmektedir. Hacca gittiğinde onu tavaf ederken görmüş, burada ne aradığını sormak için kalktığında ortadan kaybolmuş; hac dönüşü kendisine bunu sorduğunda; Ahi Evran önce bu sırrı anlatmaya niyet etmiş, ancak daha sonra vazgeçmiştir. (83-96. beyitler)

Eserde daha sonra, Ahi Evran’ın “sofra çekme”yi ve helva pişirmeyi sevdiği kaydedilmiş, nihayet söz, “cömertlik” özellikle vurgulanmak üzere, Ahiliğin değer ve erdemlerine getirilmiştir. Şâir, kendisinden ve Ahi Evran ile olan yakınlığından bahsederek eserini tamamlamıştır.

Eserde, fütüvvet ehlinin yani ahilerin topluma karşı vazifelerini ve sosyal statülerini ifade eden üçü açık üçü kapalı olan altı kapı da belirtilmiştir. Açık olan kapılar alın, kapı ve sofraya bağı; kapalı olanlar ise dil, göz ve bil/beldir. Kapalı kapıların, hatta bütün kapıların en iyisinin ilersük bağı (uçkur) bağı olması olduğuna, yani bele sahip olmanın gerekliliğine dikkat çekilmiştir. Bu husus yaygın olarak “iline/eline-diline-biline/beline sahip olmak”, “alnı-sofrası-kapısı açık olmak” şek-

linde sistemleştirilmiştir. Yalnız Gülşehrî şiirinde, aynen *Mantıku't-tayr'*ında yer alan fütüvvetle ilgili manzumesinde olduğu gibi, "el" yerine "göz"ün kapalı olmasını tercih etmiştir. Gülşehrî bu altı "hâsiyet"e sahip olan kişinin Ahi Evran'a dost olduğunu belirtmiştir. (132-137. beyitler)

Mesneviye göre, Gülşehrî, Ahi Evran'a 50 yıl hizmet etmiş¹, şeyhi Ahi Evran ise 93 yıl ömür sürmüştür.² Ölmeden önce halifesi olarak Gülşehrî'yi tayin eden³ Ahi Evran, ayrıca evlenmemiştir.⁴ Ahi Evran ile Gülşehrî'nin çağdaş olup Kırşehir'de yaşadıkları bilinmektedir. Ağâh Sırrı Levend, Hulvî Mahmûd Cemâleddîn'in Halvetî tarikatının önemli şahsiyetlerini tanıttığı *Lemâzât-i Hulviyye* adlı eserinde, Şeyh Ahi Mîrem-i Halvetî'den bahsederken Gülşehrî'yi Ahi Evran'ın halifesi olarak göstermesine rağmen, başka kaynaklarca doğrulanmadığı için bunu kabul etmez. Levend, gerek *Lemazat'*taki ifadelerle, gerekse *Kerâmât-ı Ahi Evran'*da Gülşehrî'nin kendi ağzından Ahi Evran'ın halifesi olduğunu

¹ Aşağıdaki beyitlerde bu duruma işaret edilmektedir:

Elli yıl bir dem ben ansuz durmadum
Yazu yaban varduğunu görmedüm
* * *

Elli yıl ben bu aradan gitmedüm
Bir acı söz kimseden işitmedüm

² Aşağıdaki beyitte bu duruma işaret edilmektedir:

Toğsan üç yıl dünyede oldı tamâm
Ne hâlâl öginde geçdi ne hâram

³ Aşağıdaki beyitlerde bu duruma işaret edilmektedir:

Himmeti çün benüiledür hemân
Gökde andan virmege yarar nişân
Mülk ü mâlı kim gerek-ise tutar
Baña ol âstânenün şadrı yiter
Ol nişân yir ü ol nişân eri
Bellü ere vireler bellü yiri
Çok kerem kıldı [vü] çok lutf işledi
Ol yiri sultân baña bağışladı
Ol yire lâyıķ cihânda er kıanı
Kim girü alibile benden anı

⁴ M. Fatih Köksal; "Gönlünü 'avrat odına yakmadı / Kimsenün ağzın yüzine bakmadı" beytinin ilk mısraının, Ahi Evran'ın evlenmediğine işaret ettiğini belirtmektedir (bak. Köksal 2006: 9/dipnot 16).

zikretmesine şüpheyle bakar. Çünkü Levend, *Kerâmât-ı Ahi Evran'ın* Gülşehrî'ye değil, toplum içinde sevilip sayılan biri olan Gülşehrî'nin adını kullanan, "kendini Ahi Evran'ın halifesi göstererek halktan para ve mal toplamak isteyen bir şeyh"e ait olabileceğini ifade eder. Levend bu görüşünü, bu eserle Gülşehrî'nin diğer eserleri arasında yazarın şahsiyeti bakımından farklılıklar olmasına, Gülşehrî'nin diğer eserlerinde Ahi Evran'ın adının geçmemesine ve bu küçük mesnevîde *Felek-nâme*'den bahsedildiği halde, birçok beytin olduğu gibi aktarıldığı *Mantiku't-tayr*'in hiç anılmamasına dayandırmaktadır. Abdülbaki Gölpınarlı da, bu mesnevinin Gülşehrî'ye ait olmadığı görüşündedir. Fatih Köksal'ın da dikkat çektiği gibi, eserin yazarının Gülşehrî olup olmadığı elbette bu iki şahsiyetin aralarındaki yakınlığı ve ilişkiyi ortaya koyması bakımından önemli ise de, sahibi kim olursa olsun bizi daha çok ilgilendiren, elde böyle bir metnin olmasıdır (Köksal 2006: 27-29).

Yahyâ b. Halîl'in *Fütüvvet-nâme*'si içinde yer alan ve *Mantiku't-tayr*'dan alınan bazı beyitleri de ihtiva eden bu mesnevîyi Franz Taeschner önce 1930 yılında Hamburg'da yayımlamış, sonradan Raif Yelkenci mesnevînin daha doğru; ancak eksik bir nüshasını bulunca, eserin Gülşehrî'ye aidiyetinin şüpheyle karşılanması üzerine Taeschner mesnevîyi tekrar ele alarak birinci neşirde eksik bıraktığı kısımları tamamlayıp *Mantiku't-tayr*'daki beyitlerle de karşılaştırarak metni Almanca tercümesiyle birlikte tekrar neşretmiştir (bak. Taeschner 1955). Bu neşirde yer alan bazı hata ve yanlışlıkların tespit edilip düzeltilerek metnin doğru şekilde kurulması, bu bildirin amacını oluşturmaktadır.

Taeschner tarafından eski imla ile yayımlanan metinde de, her çalışmada olduğu gibi bazı hata ve yanlışlıklar görülmektedir. Bunlardan bir kısmı harekelerden meydana gelirken, bir kısmı da, doğrudan kelimelerin yanlış olarak alınıp yazılmasından kaynaklanmaktadır. Özellikle harekelerden kaynaklanan yanlışlıklar dört sebepten dolayı görülmektedir:

1. Ötrenin başındaki yuvarlaklığın tam tespit edilemeyerek üstün şeklinde alınması.
2. Başka kelimeye ait hareketin esas alınması.
3. Kelimelerin yanlış hareketlenmesi.
4. Asıl nüshadan kaynaklanan yanlışlığın aynen tekrar edilmesi

Tespit edilen bu yanlışlıklar dipnotlarda belirtilmiş, doğru şekilleri ise metinde verilmiştir. Okunuşunda şüphe ettiğimiz kelimelerden sonra parantez içerisinde soru işareti konulmuştur. Metinde olmayan ve tarafımızdan eklenen kelimeler ise köşeli parantez içerisinde verilmiştir. Metin oluşturulurken Taeschner'in 1955'teki yayımı esas alınmış, gerektiğinde yine Taeschner'in yayımında kullandığı ve fotokopisini verdiği asıl nüshadan istifade edilmiştir.

Kaynakça

- Kartal, Ahmet (2005), "Gülşehrî'nin *Mantıku't-tayr*'ında Yer Alan Fütüvvetle İlgili Manzumesi", *I. Ahi Evran-ı Velî ve Ahilik Araştırmaları Sempozyumu, 12-13 Ekim 2004 Kırşehir*, (Hzr. M. Fatih Köksal), c. 2, Kırşehir, s. 585-95.
- Köksal, M. Fatih (2006), *Ahi Evran ve Ahilik*, Kırşehir.
- Merhan, Aziz (2004), "Ahi Evran ve Şair Gülşehrî", *Ahilik Araştırma Dergisi (AHAD)*, 1/1, s. 99-104.
- Taeschner, Franz (1930), *Ein Mesnevî Gülscheris auf Achi Evran*, Hamburg.
- Taeschner, Franz (1955), *Gülşehris Mesnevi auf Achi Evran, den Heiligen von Kirschehir und Patron der türkischen Zünfte*, Wiesbaden.

KERĀMĀT-I AĦİ EVRAN (TĀBE SERĀHU)

- 1 Çün bize rahmet kılan Allāh ola
Rehberümüz yolda b'ismi'llāh ola
- 2 İrmeye hergiz⁵ bize cevr ü cefā
Kim şefā'at kıla yarın Muşţafā
- 3 Enbiyā zikrin çün eyledük tamām
Evliyā vaşfın diyelüm ve's-selām
- 4 Tūfī⁶ gibi şehd ü sükker yiyelüm
Tañrı erenleri vaşfın diyelüm
- 5 Muşţafādur⁷ ademīlerüñ yegi⁸
Sırr-ı⁹ sulţānī vü İslāmuñ begi
- 6 İlkin ögesim gelür peyğamberi
Andan ol peyğambere layıķ eri
- 7 Muşţafānuñ zikrini gözedelüm¹⁰
AĦi Evran cānını şād idelüm
- 8 AĦi 'ālemde AĦi Evran-idi
Kim kıamu aĦilere sulţān-idi
- 9 Pādişāhuñ ħāsekīsi ol idi
Kim kıamu begler kıatında¹¹ kıul-idi
- 10 Günbed-i¹² pīrūzdur āstānesi
Dāyiren¹³ aĦisi eyle şanası

⁵ hergiz: metinde "hergez (هَرَجَز)" şeklinde harekelenmiştir.

⁶ Vezin gereği "tī" hecesinin kısa okunması gerekmektedir.

⁷ Muşţafādur: metinde "Maşţafādur (مَصْطَفَادُر)" şeklinde harekelenmiştir.

⁸ yegi: metinde "begi (بَغِي)" şeklinde yazılmıştır.

⁹ sırr-ı: metinde "serri (سَرِّي)" şeklinde geçmektedir. Ayrıca bu kelime "ser-i (سَرِي)" şeklinde de düşünülebilir.

¹⁰ gözedelüm: metinde "beñzedelüm (بَعْنَزَادِلُوم)" şeklinde geçmektedir.

¹¹ kıatında: metinde "kıatında (قَاتِنْدَه)" şeklinde harekelenmiştir.

¹² günbed-i: metinde "günbede (كُنْبِدَه)" şeklinde yazılmış ve harekelenmiştir.

¹³ dāyiren: metinde "dāyirā (دَايِرَا)" şeklinde harekelenmiştir.

- 11 ‘Ālemüñ içinde ol idi ‘alem
Gelmedi anuñ gibi şāhib-ķadem
- 12 Degme şarda çün ulular çoğ olur
İllā¹⁴ ‘ālem ulusı¹⁵ ayruķ olur
- 13 Tañrıya irürmiş anuñ himmeti
Muştafānuñ¹⁶ dünyede hāş ümmeti
- 14 Ol kim adı dünyeyi tütmiş-idi
Añilerden oyunu (?)¹⁷ dutmuş-idi
- 15 Añi Evran kim haķa ırmiş-idi
Tañrınıñ dīzārını¹⁸ görmüş-idi
- 16 Tıoksan üç yıl¹⁹ dünyede oldı tamām
Ne hālāl öginde²⁰ geçdi ne hārām²¹ kl
- 17 Göñlini²² ‘avrat odına yaķmadı
Kimsenüñ ağızın yüzine baķmadı
- 18 ‘Aķla yār u nefse düşmen ol-idi
Pāk-dān ü pāk-dāmen ol-idi
- 19 Terbiyelerüñ teninde²³ cān-idi
Añiler begler[e]²⁴ ol sulţān-idi HHZ

¹⁴ “lā” hecesi vezin gereği kısa okunmalıdır.

¹⁵ ulusu: metinde “ölümü (أُولُومِي)” şeklinde yazılmıştır.

¹⁶ Muştafānuñ: metinde “Muştağānuñ (مُصْطَفَاؤُوك)” şeklinde yazılmıştır.

¹⁷ oyunu: metinde “اُوِيْنِي” şeklinde yazılmıştır.

¹⁸ dīzārını: asıl nüshada “dīdārını (دِيْدَارِنِي)” şeklinde geçmektedir.

¹⁹ yıl: metinde “yol (يِل)” şeklinde harekelenmiştir.

²⁰ öginde: “اُوِكِنْدَه” şeklinde yazılan bu kelimeyi “öñinde” şeklinde okumak da anlamlıdır.

²¹ Bu mısradaki bir istinsah hatası var gibi görünmektedir. Nitekim “helāl” ve “haram” gibi iki zıt kavramın her ikisinin de Ahi Evran’a yakıştırılmaması dikkat çekmektedir. Bundan dolayı “hālāl” kelimesi, “dalāl (دَالَال)” olarak düşünülebilir.

²² göñlini: metinde “göñlüni (كُوْكُلْنِي)” şeklinde harekelenmiştir.

²³ teninde: metinde “tetide (تَتِيْدَه)” şeklinde yazılmıştır.

²⁴ beglere: metinde “begler (بِكْر)” şeklinde harekelenmiştir.

- 20 Dünyenüñ terkinî ol kılmış-idi
Âhîret berkinî²⁵ ol urmuş-idi
- 21 Olu[r-ı]dı²⁶ urıcağ bahşışde rây
Hâtem-i Tâyî katında bir gedây
- 22 Muştafânuñ ol ‘alem-dârı idi
Murtaẓânuñ sevgüli yâri idi
- 23 Kıtıb-idi ol üçlere irmiş-idi
Yidilere çok sebağ virmiş-idi
- 24 Kırklar-ile hem-dem ü hem-râz-idi
Yitmiş ere münis ü dem-sâz-idi
- 25 Üç yüz er reh-ber anı kılmış-idi
Kamusınuñ sırrını bilmiş-idi
- 26 Anda kim erlik tönünü koyalar
Aña kıtıbu’l-‘arîfîn okuyalar
- 27 Hem kerâmâtı var-idi hem kerem
Hem fütüvvet²⁷ hem mürüvvet hem kâdem
- 28 Hem²⁸ nemâzı Ka‘bede kıılır-idi
Girü kendü şehrine gelür-idi
- 29 Gâh maşrıqda kıılır-idi niyâz
Gâh mağribde idi ol ser-firâz²⁹
- 30 Şubh[ı]³⁰ ol beytü’l-muqâddesde³¹ kıılır
Gelür-idi şehrine vaqtin bilür

²⁵ berkinî: metinde “برکینى” şeklinde yazılan bu kelime, “yükini (يُوكِنِي)” şeklinde de düşünülebilir.

²⁶ olu[r-ı]dı: metinde “oludı/uludı (?) (أولُودى)” şeklinde geçmektedir.

²⁷ fütüvvet: metinde “kuvvet (قُوَّت)” şeklinde yazılmıştır.

²⁸ hem: metinde “her (هَر)” şeklinde yazılmıştır.

²⁹ ser-firâz: metinde “mer-firâz (?) (مَرْفِرَان)” şeklinde yazılmıştır.

³⁰ şubh[ı]: metinde “şubh (صُبْح)” şeklinde harekelenmiştir.

³¹ beytü’l-muqâddesde: metinde “beytü’l-muqâddisde (بَيْتُ الْمُقَدِّسَدِه)” şeklinde harekelenmiştir.

- 31 Zühr vaktin key dahı [hem] bilen ol
Hem Dımuşkuñ cāmi'inde kılan ol
- 32 Çün Medīne şehrini bilür-idi
'Aşr vaktin anda hoş kıılır-idi
- 33 Çün H̄alīle virip-idi [ol] selām
Aḥşamı anda kıılır-idi tamām
- 34 Yatsu vaktin Ka'bede kıilup girü
Gelür-idi şehrine andan berü
- 35 Degme vakti çün tamām eyler-idi
Muştafāya çok selām eyler-idi
- 36 Şayru oldı illā³² hīç iñlemedi
Şağ-iken bir dem yatup diñlenmedi
- 37 H̄aḫ Ta'ālā cānın eyle sehl alur
Kim aña cān alıcı ḫayrān qalur
- 38 Dehşetinden varur ıraḫdan durur
Kim bu cānını H̄aḫa āsān virür
- 39 Cān³³ alıcı hīç aña ilenmedi
Bu semerler (?)³⁴ cānın aña dinmedi³⁵
- 40 Cānını viricegez ol H̄aḫa düz (?)³⁶
Biz anı uyur şanurıduḫ henüz
- 41 Cān alıcı yöresine gelmedi
H̄aḫdan artuḫ kimse cānın almadı
- 42 Tañrı dīzārın³⁷ aña çün gösterür
Cān alıcı gelmedin ol cān virür

³² "lā" hecesi, vezin gereği kısa okunmalıdır.

³³ cān: metinde "ḫān (حَان)" şeklinde yazılmıştır.

³⁴ metinde "سَمَرَلَر" şeklinde yazılmıştır.

³⁵ Beytin ikinci mısraından bir anlam çıkmamaktadır.

³⁶ metinde "H̄aḫavuz (حَقْفَه وَ)" şeklinde yazılmıştır. Bu tür yapı Türkçenin gramer yapısında bulunmamaktadır.

³⁷ dīzārın: metinde "dīzārın (دِيزَارِين)" şeklinde yazılmıştır.

- 43 Şimdi uçmağda temāşā eyler ol
Tañrı dīdārın temennā eyler ol
- 44 Şimdi hūrīlerdür anuñ pey-revi
Ṭūbā³⁸ ağacı dibind'olur evi
- 45 Ol gice kim dünyeden gider-idi
Āhīret milkine seyr ider-idi
- 46 Ay³⁹ dutuldu yahtusını⁴⁰ virmedi
Kimsene⁴¹ yılduz ışığın⁴² görmedi
- 47 İrtesi kim resm uruldu māteme
Ölümi od saçdı kamu 'āleme
- 48 Güle güle virdi cānını Hāka
Cānı Tañrı hāşınuñ şöyle çıka
- 49 Mātemi halkuñ yüregın tağladı
Yir ü gök anuñ yasında ağladı
- 50 K'iy dirīğā ol cihānuñ ser-veri
Yir yüzi üstinde gök altı eri
- 51 Degme şarda hōd erenler çok durur
İlla gök altı eri ayruğ durur
- 52 Yidi iqlīmi adı tūtmuş-idi
Her ne tohm ekdi-y-ise⁴³ bitmiş-idi
- 53 Adsuz er bilişleruñ yānı durur
Er didüğüñ dünyede adı olur⁴⁴

³⁸ "bā" hecesi, vezin gereği kısa okunmalıdır.

³⁹ ay: metinde "ayu (?) (أى)" şeklinde harekelenmiştir.

⁴⁰ yahtusını: metinde "yahtasını (يَحْتَسِينِي)" şeklinde yazılıp yanına soru işareti konulmuştur.

⁴¹ kimsene: metinde "kimesne (كِمْسَنَه)" şeklinde harekelenmiştir.

⁴² ışığın: metinde "ışının (اِشْنِن)" şeklinde yazılmıştır. Bu hem müstensih hem de okuma hatası olabilir. Her ikisi de değilse, o zaman bu durum, 14. yy'da "ışın" kelimesinin kullanıldığına delalet eder.

⁴³ tohm ekdi-y-ise: metinde "tohum ekdise (تَوْحُمُ اَكْدَيْسَه)" şeklinde harekelenmiştir.

⁴⁴ olur: metinde "durur (دُرُر)" şeklinde yazılmıştır.

- 54 Ad-ile bitürür imiş er işi
Yok hisâbına-y-ımuş adsuz kişi
- 55 Mâlı yoğa dimezem kim⁴⁵ er dimeñ
Adı yok kişi cihânda var dimeñ
- 56 Ol erenler begüm⁴⁶ ad istediler
Başlarını kılıca yaşdadılar
- 57 Kimsene andan يُوَيِّرُ (?) virmedi
Kimse andan yegrek ad çıkarmadı
- 58 Kamu hâli istikâmetdür anuñ
Kemter aḥvâli kerâmetdür anuñ
- 59 Her kişi bir istikâmet göstere
Kim keremden yeg kerâmet göstere
- 60 Anda kim bir ḥayr⁴⁷ ide ehl-i kâdem
Yüz kerâmetden yig ola bir kerem
- 61 Âdemî ‘âlemde olalı muķīm
Görmedükdür kimse andan nīk kerīm⁴⁸
- 62 Anı gören ṭamuya girmeyiser
Münkir olan Tañrıya irmeyiser
- 63 Sulṭânı taḥtından⁴⁹ ayru görmeñüz⁵⁰
Sağısañuz sağı şayru görmeñüz⁵¹
- 64 Ol emîrû'l-mü'minîn-ile gire
Uçmağa vü Tañrı dîdârın göre

⁴⁵ dimezem kim: metinde “remezem kim (?) (رَمَزِمَكِم)” şeklinde yazılmıştır.

⁴⁶ ol erenler begüm: metinde “ (?) erenlerin kim (أُولِ اَرْتَلْرُنَكِم)” şeklinde yazılmıştır. Bu şekilde anlam da çıkmamaktadır.

⁴⁷ ḥayr: metinde “çez (?) (جَز)” şeklinde yazılıp yanına soru işareti konulmuştur.

⁴⁸ kerīm: metinde “kerem (كِرَم)” şeklinde kayıtlıdır. Kafiye gereği biz “kerīm” şeklini aldık.

⁴⁹ taḥtından: metinde “taḥtdan (تَحْتَدِن)” şeklinde yazılmıştır.

⁵⁰ görmeñüz: metinde “görmeñiz (كُورْمَنُز)” şeklinde harekelenmiştir.

⁵¹ görmeñüz: metinde “görmeñiz (كُورْمَنُز)” şeklinde harekelenmiştir.

- 65 Kişinüñ endîşesin bilür-idi
Hâcetin dağı revâ kıılır-idi
- 66 Tağı dutup yazıya sürür-idi
Neyi⁵² yürü dir-ise yürür-idi
- 67 Göklerüñ esrârını bilür-idi
Deñiz[üñ]⁵³ üstinde yügürür-idi⁵⁴
- 68 Hızr-ile yürür-idi her gün bile
Komaz-idi ki kimesne ğark ola
- 69 Bunca kişi kim gemiye girdiler
Anca kez anı deñiz[de] gördiler
- 70 Ol ki sulţân-ile şâhib-sır durur
Deñiz ile yazı aña bir durur
- 71 “Yūka şuhhah nefsehu”⁵⁵ dimiş-idi
Hñnuni⁵⁶ yüz biñ kişi yimiş-idi
- 72 Ān ki⁵⁷ öldi dünyeyi⁵⁸ devirdiler⁵⁹
“Mü`minüne lâ-yemütün” didiler
- 73 Şayru oldı illa şerbet içmedi
Sırrını hergiz⁶⁰ hekîme açmadı
- 74 Ne ot içdi ol ‘azîz ne mizâc⁶¹
Bañlamadı (?)⁶² nesne kıılmadı ‘ilâc

⁵² neyi: metinde “beni (بني)” şeklinde yazılmıştır.

⁵³ deñiz[üñ]: metinde “deñüz (دائز)” şeklinde yazılmıştır.

⁵⁴ yügürür-idi: metinde “yügürür dür-idi (?) (يُوكُورُ دُرِيدِي)” şeklinde yazılmıştır.

⁵⁵ yūka şuhhah nefsehu: metinde “yūka şuhha nefsihi (يُوقُ شُحُّهُ نَفْسِهِ)” şeklinde yazılmıştır.

⁵⁶ hñnuni: metinde “hñnunı (خُونِي)” şeklinde yazılmıştır.

⁵⁷ ān ki: “āneh” şeklinde de düşünülebilecek bu kelime metinde “aña (آنا)” şeklinde yazılmıştır.

⁵⁸ dünyeyi: metinde “dünyâyı (دُنْيَاي)” şeklinde geçmektedir. Vezinden dolayı biz “dünyeyi” şeklinde aldık.

⁵⁹ devirdiler: metinde “düzdiler (دُزْدِلِر)” şeklinde yazılmıştır.

⁶⁰ hergiz: metinde “hergez (هَرَكِز)” şeklinde harekelenmiştir.

⁶¹ ne mizâc: metinde “nü mezâc (نُهْ مَزَاَج)” şeklinde harekelenmiştir.

⁶² metinde “bikmâdi (بِكْمَادِي)” şeklinde yazılmıştır.

- 75 Elli yıl bir dem ben ansuz durmadum
Yazu yaban varduğunu⁶³ görmedüm
- 76 Cānumuz gāyet sever erenleri
Tañrı artursın kamu yārenleri
- 77 Şimdiki dünyāda⁶⁴ hoş resm urdılar
Añinüñ esmāsını⁶⁵ arturdılar
- 78 Sekiz uçmağ aña bir āstānedür⁶⁶
Yedi çat gökde çırāğı⁶⁷ yandurur
- 79 Şimdi aña terbiye ğilmān durur
Tapıcı vü hādım ü vildān durur
- 80 Niçe kim āstānesine⁶⁸ girürem
Anı yerinde oturur görürem
- 81 Yüz yigirmi biñ çırāğı gün bigi
Yanar elde bir kızıl altun bigi
- 82 Niçe kim devrān cihānda döniser
Dünyede anuñ çırāğı yaniser
- 83 Ben Hicāzuñ⁶⁹ azmini idicegez
Rüm ilinden⁷⁰ Ka'beye gidicegez
- 84 Ka'bede gördüm favāf eyler-idi
Rāzını sırrın Hāça söyler-idi
- 85 İtdüm⁷¹ uş Añi varuban⁷² göreyüm⁷³
Nice geldi Ka'beye bir şorayum⁷⁴

⁶³ varduğunu: metinde “vederuğın (?) (وَدُرُوغِينِ)” şeklinde yazılmıştır.

⁶⁴ dünyāda: metinde “būnyāda (?) (بُونِيَادَهْ)” şeklinde yazılmıştır.

⁶⁵ esmāsını: metinde “esmāsın (اَسْمَاسِنِ)” şeklinde harekelenmiştir.

⁶⁶ āstānedür: metinde “āsītānedür (اَسْتَانَهْ دُرُ)” şeklinde harekelenmiştir.

⁶⁷ çırāğı: metinde “çırāğcı (چِرَاغْجِي)” şeklinde yazılmıştır.

⁶⁸ āstānesine: metinde “āsītānise (اَسْتَانِسَا)” şeklinde yazılmıştır.

⁶⁹ Hicāzuñ: metinde “Hacāzuñ (حَجَازُكْ)” şeklinde harekelenmiştir.

⁷⁰ Rüm ilinden: metinde “Rüm elinden (رُومِ الْبِلْدَانِ)” şeklinde harekelenmiştir.

⁷¹ itdüm: metinde “eytdüm (اَيْتُدُمْ)” şeklinde harekelenmiştir.

⁷² varuban: metinde “varup (وَارُوبِ)” şeklinde yazılmıştır.

⁷³ göreyüm: metinde “göreyim (كُورَهْ يِمِ)” şeklinde harekelenmiştir.

⁷⁴ şorayum: metinde “şorayım (صُورَهْ يِمِ)” şeklinde harekelenmiştir.

- 86 Kāfilede nite görmedüm anı
Yoldaşı vü rehde bergāhi⁷⁵ ıanı
- 87 Ben varınca ol gözümnden ıolınur⁷⁶
Tañrı bile kim ne yirde bulunur
- 88 Eyle şanasın kim ol gün ol yaña
Göricegez [anı] ben ıaldum taña
- 89 Bir hayāl-idi ki geldi ilerü
Yā hayāl-idi ki ıolundı girü
- 90 Kendüzini baña gösterdi Ahi
Girü gözümnden yavu virdi⁷⁷ Ahi
- 91 Kāfilede görmedüm ayruı anı
Kim anuñ cennetde şād olsun cānı
- 92 Şehre geldüm baña eydür i ‘aceb
Ka‘bede kimi ıalır idüñ taleb
- 93 Eytdüm anda sizi gördüm i hānum
Eydür anda varduıum yoııdur benüm
- 94 Kim bile saña görinen kim-idi
Yapduıuñ yolda baña ta‘zīm-idi⁷⁸
- 95 Ben ne anda var-idüm⁷⁹ ne kimsene⁸⁰
Gördüıini anda kim beni şana
- 96 Virdi ilkin ol hikāyetden nişān
Şoñra girü eyledi benden nihān
- 97 Şofra dökmek-ile hoş idi başı
Zerde birinc aıı birinc idi aşı

⁷⁵ rehde bergāhi: metinde “raııda bezgāhi (?) (رَحْدَه بَرْكَاهِي)” şeklinde yazılmıştır.

⁷⁶ ıolınur: metinde “ıolanur (طُولُنُر)” şeklinde harekelenmiştir.

⁷⁷ yavu virdi: metinde “yavu yirdi (يَاوُو بَرْدِي)” şeklinde yazılmış ve yanına soru işareti konulmuştur.

⁷⁸ Bu mısra metinde “Baña yapduıuñ yolda ta‘zīm-idi” şeklinde geçmekte olup biz vezin gereği yukarıdaki şekilde aldık.

⁷⁹ var-idüm: metinde “varudum (وَارِدُوم)” şeklinde harekelenmiştir.

⁸⁰ kimsene: metinde “kimesne (كِمْسَنَه)” şeklinde harekelenmiştir.

- 98 Sofraya halkı üşüren ol idi
Eksile (?)⁸¹ halvâ bişüren ol idi
- 99 Çün bir etmek bir aşâ âlet ola
Anda yüz kıru maķâlet mât ola
- 100 Etmek-ile aş getür kim yiyeler
Yoĥsa yüz kıru maķâlet diyeler
- 101 ‘İlm-ile her taĥta kim ol bâc olur
Aç-ıcak bir etmege muĥtâc olur
- 102 Etmek-ile Tañrıya irer kişi
Kim ‘amelsiz ‘ilm başarmaz işi
- 103 Yol eri gerek k’ola ehl-i temîz
Azuĥ alacak maķâmı i ‘azîz
- 104 Dünyedür bundan götür azuĥuñı
Kim ol azıĥ maĥv ide yazuĥuñı
- 105 İlerü etmek şatılmaz bundan al
Etmeguñe [sen] ĥarıřdur yaĥ u bal
- 106 İlerü şu yok durur bundan götür
Yol-içün şuyı vü aşuñı⁸² bitür⁸³
- 107 Ķulına rahmet kılan mevlâ olur
Âĥiretde mezra’a⁸⁴ dünyâ olur
- 108 Dünye burcından çün aşdı ol hümây
Âĥirete eyledi köşk ü serây
- 109 Aĥi ol azıĥları kim eyledi
Uçmaĥ ehlin ĥamusı[nı] toyladı⁸⁵
- 110 Şimdi gök altında bir er yok durur
Ancılayın ĥapusı açuĥ durur

⁸¹ metinde “اِكْسِلَا” şeklinde yazılmıştır.

⁸² aşuñı: metinde “اِشُّوْئِي (اِشُّوْئِي)” şeklinde harekelenmiştir.

⁸³ metinde “بِئُور” şeklinde yazılmıştır.

⁸⁴ mezra’a: metinde “مَزْرَا (مَزْرَا)” şeklinde yazılmıştır.

⁸⁵ toyladı: metinde “طَبْلَادِي (طَبْلَادِي)” şeklinde yazılmıştır.

- 111 Yüz kişi her gice anda şofra yir⁸⁶
Raḥmet o sulṭān Aḥi cānına dir⁸⁷
- 112 Terbiyelerile Aḥidür her biri⁸⁸
Aḥisi ki [key] saḥīdür her biri
- 113 Etmegi çok u aşu yağlu durur
Ḥizmetiçün belleri⁸⁹ baḡlu⁹⁰ durur
- 114 Kimisi pīr ü kimi yigit durur
Aḥisi yolında key āābit durur
- 115 Aḥiye ikrār baḡlamış durur
Aḥi bunlara baḡışlamış durur
- 116 Kocalar ḥidmetle oturmuş durur
Ḥoş yigitler ṭapuda ṭurmuş durur
- 117 Elli yıl ben bu aradan gitmedüm
Bir acı söz kimseden işitmedüm
- 118 Tañrı artursın bularuñ yolını
Her birinüñ ḥayra dutsun ḡolını⁹¹
- 119 Her kim Aḥi yolına varur-ise
Ol ḡadar ḡadrüñi⁹² gösterür-ise
- 120 Ol kişiye cümle ulu diyesiz⁹³
Kim anuñ aḡçasın oda yayasız⁹⁴

⁸⁶ yir: metinde “yer (ير)” şeklinde harekelenmiştir.

⁸⁷ dir: metinde “der (در)” şeklinde harekelenmiştir.

⁸⁸ Bu mısraın vezni bozuktur. Bu mısra “Terbiyelerüñ Aḥidür her biri” (?) şeklinde alınrsa vezin düzelmektedir.

⁸⁹ belleri: metinde “بَلَلَرِي” şeklinde yazılmıştır.

⁹⁰ baḡlu: metinde “baḡlı (بَعْلِي)” şeklinde yazılmış olup kafiye gereği “baḡlu” olarak alınmıştır.

⁹¹ ḡolını: metinde “ḡavlini (قَوْلِنِي)” şeklinde yazılmış olup, kafiye gereği “ḡolını” olarak alınmıştır.

⁹² ḡadar ḡadrüñi: metinde “ḡadrüñi” şeklinde yazılmıştır.

⁹³ diyesiz: metinde “diyesin (دِيَسِين)” şeklinde yazılan bu kelime, asıl nüshada “diyesiz” olarak kayıtlıdır.

⁹⁴ oda yayasız: metinde “evde yiyesin (أَوْدَه يِيَه سِين)” şeklinde yazılmıştır.

- 121 Akçasuz kim[esne] halka cân durur
Ulu kişi kâmusı yeksân durur
- 122 Akçamuz virmese el dutayıduk
Şarğa ğarba ululuk şatayıduk
- 123 Akçadur kişiyi⁹⁵ ulu eyleyen
Akçasuz yegdür maķâlet söyleyen
- 124 Terki uruñ aķiret berki durur
‘Aybın örten kişinüñ terki durur
- 125 Ululuk ister-iseñ terk eylegil
Kendüzüñe terküñi berk eylegil
- 126 Kise ağzın kendüne berkiyile
Bağlaya aķı olan terkiyile
- 127 Çün [alup] destine⁹⁶ geldüñ mâluñı
Oynağıl⁹⁷ kim bilesin aķvâlüñi
- 128 Bu kumâristân ‘amel-dârı benem
Kim cihân sulţânınuñ yârı benem
- 129 Bu kumâre zâde sâzı berkidüñ
İleyümde⁹⁸ mâluñuzı terk idüñ
- 130 Hânümânı târumârlık⁹⁹ eyleñüz
Andan aķılıķ sözini söyleñüz
- 131 Yoĥsa etmeksiz kuru söz söyleyen
Kendüzini oldur uçuz¹⁰⁰ eyleyen
- 132 Altı şartı var fütüvvet yolunuñ
Üçi açuķ üçü bağludur anuñ
- 133 İşid imdi işbu sözi şıdķ-ıla
Kim bilindi işbu ma‘nâ naķl-ile

⁹⁵ kişiyi: metinde “kişi (كيشي)” şeklinde yazılmıştır.

⁹⁶ destine: metinde “destâne (دستانه)” şeklinde yazılmış olup, bu şekilde de alınabilir.

⁹⁷ oynagıl: metinde “اوينغل” şeklinde harekelenmiştir.

⁹⁸ ileyümde: metinde “ileyimde (ايليمده)” şeklinde harekelenmiştir.

⁹⁹ târumârlık: metinde “târumâr ilk (?) (تارمار الك)” şeklinde yazılmıştır.

¹⁰⁰ uçuz: metinde “uçun (اوجون)” şeklinde yazılmıştır.

- 134 Kıpısı vü alnı vü sofa bağı
Oldur ol açuđ budur sözüñ sağı
- 135 Ol kim üç[i] bağludur evvel dili
Gözi dağı bağlu durur vü bili¹⁰¹
- 136 Bağlulardan yig¹⁰² ilersük¹⁰³ bağıdur
Kim bu altıdan şamudan yigidür¹⁰⁴
- 137 İşbu altı ĥařıyet kim var-idi
Ağı yanında şamusı yār-idi
- 138 Ağı Evran bize çok luş eyledi
Buçuğ arşun yir¹⁰⁵ bize bağışladı
- 139 Eytdi bu yiri¹⁰⁶ sen kılduñ şabül
Senden artuğ kimsenüñ yiri¹⁰⁷ degül
- 140 Bu niřān yirinde¹⁰⁸ hem ‘ālemde pāk
Bir niřān eri¹⁰⁹ oturmağı gerek
- 141 Aşlan avı dilkiler iři¹¹⁰ degül¹¹¹
Her şuğ (?) göricek yüzi şaş degül
- 142 Himmeti çün benümiledür hemān
Gökde andan virmege yarar niřān
- 143 Mülk ü mālı kim gerek-ise şutar
Baña ol āřānenüñ şadrı yiter

¹⁰¹ durur vü bili: metinde “oturur yolu (أوتورر يولي)” şeklinde yazılmıştır.

¹⁰² yig: metinde “biñ/big (?) (بيك)” şeklinde yazılmıştır.

¹⁰³ ilersük: metinde “eylerseñ (أيلرسك)” şeklinde yazılmıştır.

¹⁰⁴ yigidür: metinde “yegidür (يگيدور)” şeklinde harekelenmiştir.

¹⁰⁵ yir: metinde “yiri (ييري)” şeklinde harekelenmiştir.

¹⁰⁶ yiri: metinde “yeri (يري)” şeklinde harekelenmiştir.

¹⁰⁷ yiri: metinde “yeri (يري)” şeklinde harekelenmiştir.

¹⁰⁸ yirinde: metinde “yerinde (يرنده)” şeklinde harekelenmiştir.

¹⁰⁹ eri: metinde “arı (اري)” şeklinde yazılmıştır.

¹¹⁰ dilkiler işi: metinde “dakil(e)r (i)ři (?) (داكيلر اشي)” şeklinde yazılmış ve yanına soru işareti konulmuştur.

¹¹¹ degül: metinde “vegül (?) (وگل)” şeklinde yazılmıştır.

- 144 Ol nişân¹¹² yir ü ol nişân eri
Bellü¹¹³ ere vireler bellü yiri
- 145 Çok kerem kıldı¹¹⁴ [vü] çok luṭf işledi
Ol yiri sultân¹¹⁵ baña bağışladı
- 146 Ol yire lāyık cihānda er xanı
Kim girü alibile benden anı
- 147 Her ki toğdı iy bürāder öliser
Ādemiden bir eyü ad qalısar
- 148 Aḫi adı dünyeyi dutmuş-idi
Yoḫsa adsuz çok kişi gitmiş-idi
- 149 Degme kişi adı bākī olmaya
Dünyede ol cāvidāne olmaya
- 150 Aḫi Evran-ile Gülşehrī adı
Cāvidān qala ki ʔatludur dadı
- 151 Ol gün-idi ben daḫı bir ay-idüm¹¹⁶
Ol yigiddi¹¹⁷ ben daḫı bir bay-idüm
- 152 Ay gün-ile bile toğsa yaḫsa yig
Biribirinüñ¹¹⁸ yanında yansa yig
- 153 Uça her bir murğ hem bir murğ-ıla
Uçmaya sī-murğ çün sī-murğ-ıla
- 154 Biz daḫı gök altı erenleriyüz
Kim gök altı eri yārenleriyüz
- 155 Dünya qalsa degmeye [hem] pāyidār
Gitmeyeydi Rüstem¹¹⁹ [ü] İsfendiyār

¹¹² nişân: metinde “fişân (فِشَان)” şeklinde yazılmıştır.

¹¹³ bellü: metinde “بَلُّو” şeklinde yazılmıştır.

¹¹⁴ kıldı: metinde “qıldı (قِلْدُو)” şeklinde yazılmıştır.

¹¹⁵ sultân: metinde “sultānı (سُلْطَان)” şeklinde harekelenmiştir.

¹¹⁶ Bu mısra metinde “ol idi ben daḫı bir er-idüm (أول ایدی بن دخی بر ایدم)” şeklinde geçmektedir. Biz hem kafiye-den hem de 152. beyitte geçen “gün” ve “ay” kelimele-rinden hareketle bu mısraı, “Ol gün-idi ben daḫı bir ay-idüm” şeklinde düşündük.

¹¹⁷ yigiddi: metinde “yigid-idi (يغيدیدی)” şeklinde yazılmıştır.

¹¹⁸ biribirinüñ: metinde “biribirinüñ (بر برینک)” şeklinde harekelenmiştir.

¹¹⁹ Rüstem: metinde “Rüstemi (رُستَم)” şeklinde harekelenmiştir.

- 156 Yâ cihân kâlsa kişîye câvidân
Olmaydı Hâtem¹²⁰ [ü] Nüşirrevân
- 157 Kâle ba'zu'l-kâ'ili men 'âşe mât
Kâle ba'zu'l-âhâri¹²¹ men mâte fât
- 158 Uludan bir karnı ıolası degül
Adile Gülşehri olası degül
- 159 Sen bu 'ilm¹²² [ü] fehmi kaçan kılasın
Var Felek-nâme okı kim bilesin
- 160 Mertebesin ahınûñ kılduñ temâm
Viribidûñ¹²³ yüz dürüd-ile¹²⁴ selâm
- 161 İy kerîm ü iy raḥîm ü iy kadîm
İy ḥakîm ü iy 'alîm ü iy 'azîm
- 162 Hîdmet it ol ere işbu kızlığı
Gider ü girü getir ucuzluğu
- 163 Halka eymenlik¹²⁵ viribi¹²⁶ iy ğafûr
Eyle ucuzluk viribi¹²⁷ iy şekûr
- 164 Çün revânını anuñ yâd eyledûñ
Muştafânûñ cânını şâd eyledûñ
- 165 Âferîñ ol Tañrınıñ iḥsânına
Raḥmet ol sulṭân Ahınûñ cânına
- 166 Tañrı¹²⁸ sizden zevk-i ḥâli kılmasun
Üstünüze raḥmeti eksilmesün
- 167 Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilât
Âḥiret isteriseñ cânuñı şat

¹²⁰ Hâtem: metinde "Hâtemi (حَاتَم)" şeklinde harekelenmiştir.

¹²¹ ba'zu'l-âhâri: metinde "ba'za'l-âḥari (بَعْضُ الْآخِرِ)" şeklinde harekelenmiştir.

¹²² 'ilm: metinde "'ilmi (عِلْم)" şeklinde harekelenmiştir.

¹²³ viribidûñ: metinde "viriyidûñ (وِيرِيْدُكُ)" şeklinde yazılmıştır.

¹²⁴ dürüd-ile: metinde "derüd-ile (دُرُوْدِيْلَهُ)" şeklinde harekelenmiştir.

¹²⁵ eymenlik: metinde "îmenlik (اِيْمَنَلِك)" şeklinde harekelenmiştir.

¹²⁶ metinde "viribi (وِيرِيْبِي)" şeklinde yazılmıştır.

¹²⁷ metinde "viribi (وِيرِيْبِي)" şeklinde yazılmıştır.

¹²⁸ Tañrı: metinde "Tañzı (تَنْزِي)" şeklinde yazılmıştır.